

regényét. Érdekes összefüggésekre világít rá Izsák Gábor tanulmánya Tandori Dezső pályakezdését, kiemelten a sakkversek általa autentikusnak érzett magyarázatát bemutatva. S Pázmány egyik központi művének intertextusait vizsgálva mutatja meg Förköli Gábor az összehasonlító módszer fontosságát, ezáltal is összekapcsolva modernitás előttit és azt követőt.

BUDA ATTILA

(Szerkesztette Hoványi Márton,
Eötvös József Collegium, Budapest,
2009, 362 oldal, ármeleg jelölés nélkül)

RADNÓTI SÁNDOR:

Jöjj és láss!

*A modern művészet fogalom
keletkezése*

Winckelmann és a következmények

A Lukács-iskola „kartársá” az akadémikus tudományosság igényével föllépő kötettel jelentkezett. Már *Hamisítás* című könyve – saját témáját reprezentálva – megdolgoztatta a filológiát; a *Jöjj és láss!* újabb felhívás, hiszen az *Eredetiség* témáját újra hosszan tárgyalja. A kötet bevezetője előrevetíti művészetelméleti megfontolásainak főbb célkitűzéseit: a „metafizikai normák” leépítését, „kiüresítését” és „szekularizált vallási felhangokkal” történő helyettesítését. Ezzel összefügg a ba-

rokk és Bernini démonizálása, és ennek révén a nemzeti hagyomány szimbólumainak, a trónnak és az oltárnak – Vörösmarty kifejezését kölcsönvéve – „szíjjal ostorozása”: az emberiség egységének nevében, mely „az idegent is magába foglaló, fölbecsülhetetlen fontosságú eszméjét is magában hordozza”.

Elegáns megfogalmazás, hogy a winckelmanni „világhoz már senki nem tartozik, s ezért mindenki választhatja”. Éppígy nyitottságra utal, amikor Radnóti az amerikai Ted Cohenre hivatkozik: „az ízlés markáns individualizálódása, személyes preferenciává válása filozófiai általánosíthatóságának megszűnéséhez vezet”, az ízlés pluralizálódása tehát megszünteti azt a közös feltételt, hogy „jó ízlés csak egy van”. A *Konzervatív ízlés – radikális ízlés* kapcsán azt olvassuk, hogy „a konszenzus perspektívájának lehetősége maga válik a szép és a jó élet lényegi tartalmi vonatkozásává, de hogy az egyetértés konkrétan mire vonatkozik, azt [...] nehéz megállapítani”. A pár éve a szubkultúrák művészi autonómiájáról folyt vitában képviselt álláspontjához viszonyítva hasonlóan újszerűnek hat a szerző álláspontja az allegorézis értésében, amikor feltételezi, hogy a rétegközönséget célzó művek „más »elváráshorizontú« befogadó” számára is megszólal(hat)nak, és nem sejtett, váratlan válaszok is rejtve lehetnek bennük; miközben azt is elismeri,

hogyan az eleve adott „célok művészi-
leg is mind inkorporálhatók és legi-
timek lehetnek”.

A könyv röviden fel-
vázolja a Winckelmann-
receptió azon irányait,
amelyeket maga nem te-
kint vizsgálódása tárgyá-
nak: így a forradalmi, a
konzervatív klasszicista és
a nemzeti (szocialista) ol-
vasatokat. Radnóti kísér-
letet tesz annak a „szo-
rongató kérdésnek” a megválaszo-
lására is, hogyan lehet a művészeti
képződményeket Nietzsche nyomán
az élet számára is jelentéssel tenni.
A felvilágosodás azon dialektikájá-
nak belátása azonban hiányzik az el-
végzett munkából, hogy Nietzsche
Winckelmann-kritikája *A tragédia
születésében* – miszerint görög-
képe az *apollóni* nevében elfojtotta
az egész preszókratikus, *dionüszoszi*
hagyományt – valójában éppúgy ki-
sajátíthatóvá tette Winckelmann-
t, mint Nietzschét a Harmadik Birodalom
kulturpolitikája számára. Hork-
heimer és Adorno éles szemmel lát-
ták meg, hogy a náciizmus nem az
európai felvilágosodás megcsúfolása,
hanem annak logikus következmé-
nye volt. Radnóti is írja persze, hogy
a címszereplő 20. századi olvasása a
„nemzetiszocialista reneszánszáig ter-
jed [...] noha a Winckelmann-
t alig-
ha olvasó Leni Riefensthal fasiszta
testkultuszának winckelmannianus
eredete még feldolgozásra vár”.

A műalkotás szemmel való látá-
sáról (*autopszia*) szóló fejezet érdekes,
de legalább ilyen érdekes
lett volna annak tárgyalá-
sa, hogy a 18. század végén
a tapintás érzékszervét is
bevonták a szobrok be-
fogadásának folyamatába.
A könyvet záró *Exkurzus*
(Schillerről és Kazinczy-
ról) szép és jó – de a fel-
világosodás bája diszkrét.
A Főjj és láss! figyelemre-
méltó megfigyelése az az összefüggés,
amelyet Foucault filozófiája teremt
meg az *Identifikáció* és a *Kulturális
tér* fejezetei között: Winckelmann
számára a görögség a vágy szabad-
ságát jelentette, de e nemlétező tér
helyett egy heterotóp térben, Rómá-
ban keresett otthont, mely ottho-
nává nem, csak a „végtelen felhalmo-
zódás idő-heterotópiájává változott”
számára.

BENKÓ KRISZTIÁN

(*Atlantisz Kiadó, Budapest, 2010,*
572 oldal, 3595 Ft)

THOMAS HYLLAND ERIKSEN:
A pillanat zsarnoksága
Gyors és lassuló idő az
információs társadalomban

Vajon miért nem érünk sohasem a
dolgunk végére? Hiába próbáljuk egy
teendőinket felsoroló listával átkor-